

مبانی تحوّل و تعالی در اندیشه اسلامی

رضا جلیلی
دکتر حسین عیسایی
رضا میرزا

معاونت طرح و برنامه ریزی راهبردی سپا
مرکز مطالعات و توسعه تفکر راهبردی

دانشگاه جامع امام حسین (ع)
مؤسسه چاپ و انتشارات

بهار-۱۳۹۴

<http://portal.ihi.ac.ir/?q=fa/publications>

• عنوان: مبانی تحول و تعالی در اندیشه اسلامی

• تألیف: رضا جلیلی

• نوبت چاپ: اول (اردیبهشت ۱۳۹۴)

• شمارگان: ۵۰ نسخه

• نشانی مؤسسه چاپ و انتشارات: تهران، بزرگراه شهید بابایی، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، معاونت پژوهش

تلفن: ۰۲۱-۸۵۹۶۰۰۰ / ۰۲۱-۵۷۳۰۰۰۰ / ۰۲۱-۵۷۳۰۰۰۰
همراه: ۰۹۱۲۴۸۷۰۰۱۷ / دورنگار: ۷۷۱۰۵۷۵۲

• مرکز پخش: تهران، میدان مددوسی، فروشگاه و نمایشگاه مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین(ع)

تلفن: ۸۸۸۳۹۲۹۷ / همراه: ۰۹۱۰۱۵۲۶۲۳۴

• کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس باین دانشگاه جامع امام حسین(ع) محفوظ است.

سرشناسه

: جلیلی، رضا، ۱۳۵۱-.

عنوان و پدیدآور

: مبانی تحول و تعالی در اندیشه اسلامی

مشخصات نشر

: تهران: دانشگاه جامع امام حسین(ع) - مؤسسه چاپ و انتشارات، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری

: ۲۴۷ ص: جدول، نمودار.

فروست

: دانشگاه جامع امام حسین(ع)، مؤسسه چاپ و انتشارات، ۴۵۱ علوم اسلامی، ۲۳.

شابک

: ۹۷۸-۹۶۴-۴۵۲-۴۶۸-۴

وضعیت فهرست نویسی

: فبیای مختصر

یادداشت

: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.

یادداشت

: کتابنامه به صورت زیرنویس

شناسه افزوده

: دانشگاه جامع امام حسین(ع)، مؤسسه چاپ و انتشارات.

شناسه افزوده

: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، معاونت طرح و برنامه ریزی راهبردی سپاه مرکز

مطالعات و توسعه تفکر راهبردی

شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۱۰۵۱۹

بسم الله الرحمن الرحيم

«يرفع الله الذين امنوا منكم و الذين اوتوا العلم درجات»

خداوند مقام اهل ایمان و دانشمندان عالم را (در دو جهان) رفیع می گرداند.

(سوره مبارکه مجادله - آیه ۱۱)

ارزش و جایگاه علم و دانش اندوزی در اسلام تا آن پایه است که خداوند کریم در قرآن مجید، ابلاغ رسالت رسول خود را برای هدایت بشریت، به اقرار آغاز نمود. هدایت بشر، تکامل، سعادت و تقرب به ذات اقدس الهی در گرو کسب معرفت و تحصیلات علم و دانش است، علمی که به تعبیر استاد شهید مطهری، زیبایی عقل است و انسان خداجوی، معرفت خود را در آن می یابد.

یکی از مسئولیت های مهم هر دانشگاه در کنار تعلیم و تربیت، نشر کتب و آثار علمی است. معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه جامع امام حسین^(ع) نیز به منظور مشارکت فعال در بالندگی و رشد فکری و علمی جامعه، دستیابی به مرجعیت علمی در حوزه های مأموریتی و ایفای رسالت خطیر خود در تولید دانش و انتشار یافته های علمی، افتخار و تلاش دارد تا زمینه و بستر لازم را جهت تشویق پژوهشگران و اساتید محترم در عرصه تولید علم، فراهم و تسهیل نماید. امید است در سایه الطاف بیکران الهی و انگیزش فعالیت های انتشاراتی مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین^(ع)، این رسالت خطیر تحقق یابد.

در پایان به روح تابناک امام راحل^(ره) و شهدای گرانقدر اسلام و اسلامی و دفاع مقدس درود می فرستیم و با آرزوی توفیقات هرچه بیشتر مقام معظم رهبری و خدمتگزاران اسلام و کشور، از اساتید، فرهیختگان و اهل نقد و نظر تقاضا داریم با ارائه نظرات و پیشنهادات خود ما را یاری فرمایند.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

دانشگاه جامع امام حسین^(ع)

معاونت پژوهش و فناوری

مقدمه سیزده

فصل اول: چیستی تحول ۱

- ۱.۱. مفاهیم و کلیات ۳
- ۲.۱.۱. تحول ۳
- ۳.۱.۱. بر ۴
- ۴.۱.۱. ضرورت ۴
- ۵.۱.۱. تغییر ۷
- ۶.۱.۱. حرکت ۷
- ۷.۱.۱. تکامل ۹
- ۲.۱. اقسام تحول براساس پیشرفت و سازندگی ۹
- ۳.۱. ابعاد و حوزه‌های تحول و تعالی ۱۳

فصل دوم: تحول در هستی ۱۵

- ۱.۴.۲. مملو بودن هستی از تحول ۲۵
- ۲.۴.۲. چرایی حرکت هستی ۲۸
- ۳.۴.۲. درک توصیف ناپذیری تحول هستی، گامی رو به پیشرفت ۲۹
- ۴.۴.۲. جریان قانون علیت، تابعی از تحول دائمی هستی ۳۰
- ۵.۴.۲. عدم سازگاری ظاهری تحول با قانون علیت ۳۲
- ۶.۴.۲. چگونگی سازگاری حرکت و تحول با مفهوم ابدیت ۳۳
- ۷.۴.۲. علت پیدایش تحولات مختلف در حقیقت واحد ۳۵
- ۸.۴.۲. چرایی نامحسوس بودن تحول اجزای طبیعت ۳۶
- ۹.۴.۲. معدوم نشدن تحولات هستی ۳۷
- ۱۰.۴.۲. مبدأ و مقصد تحول ۳۸
- ۱۱.۴.۲. منتهی بودن حرکت و ضرورت هستی به کمال ۴۳
- ۱۲.۴.۲. درک بهتر مفهوم تحول ۴۵
- ۱۳.۴.۲. ادراک حرکت و تحول توسط حقیقت غیر متحول و پایدار ۴۸
- ۱۴.۴.۲. ثبات‌های زیر بنایی، منشأ تحولات هستی ۵۳
- ۱۵.۴.۲. الله جلّ جلاله، محرک و محولی بدون حرکت و تحول ۵۵

۵۸.....	۱۶.۴.۲. بی معنی بودن تحول در زیر بنای هستی
۵۹.....	۱۷.۴.۲. تحول ناپذیری قوانین و سنن الهی
۶۳.....	۱۸.۴.۲. شبهه لزوم ایجاد تحول در دین
۶۷.....	۱۹.۴.۲. انطباق قوانین اسلام با تحولات تکوینی
۷۰.....	۲۰.۴.۲. نتیجه

فصل سوم: تحول در انسان..... ۷۵

۸۰.....	۱.۳. زایش فکری و تحول، مقدمه کمال انسان
۸۳.....	۲.۳. امکان پذیر بودن تحول برای انسان در هر شرایط
۸۳.....	۳.۳. قدرت انسان برای تحول، حاکم بر همه اقسام جبر
۸۵.....	۴.۳. عشق الهی، نابودگر مانعی به نام زمان در مسیر تحول
۸۷.....	۵.۳. تحولات جسمانی انسان، تابعی از روح او
۸۸.....	۶.۳. تحول درونی انسان، تحول حقیقی و واقعی
۸۹.....	۷.۳. تحول حقیقی، رهبری گرانها و صعب الوصول
۹۲.....	۸.۳. نامیرایی و تحول ناپذیری ثوابت وجودی انسان
۹۳.....	۹.۳. دوام و ثبات روح انسان
۹۴.....	۱۰.۳. عدم ادراک تحول ناپذیری روح، توسط گرفتاران طبیعت
۹۶.....	۱۱.۳. غیر قابل قیاس بودن تحول روح با جسم انسان
۹۸.....	۱۲.۳. کیفیت صیروت الی الله
۱۰۰.....	۱۳.۳. انسان الهی، مافوق تحولات
۱۰۴.....	۱۴.۳. نتیجه

فصل چهارم: تحول اجتماعی..... ۱۰۷

۱۱۲.....	۱.۴. تحلیل عقلی اجتماع
۱۱۵.....	۲.۴. رابطه تحولات فردی و اجتماعی
۱۱۸.....	۳.۴. رابطه فطری بودن دین با تحول اجتماعی
۱۱۹.....	۴.۴. اقسام جامعه
۱۲۰.....	۵.۴. روش اسلام در متحول ساختن جوامع الحادی
۱۲۱.....	۶.۴. الگو گرفتن از قوانین و نظامات ثابت خلقت، لازمه تحول جامعه
۱۲۳.....	۷.۴. مسیر تحول اجتماعی از دیدگاه قرآن
۱۲۷.....	۸.۴. جامعه دستخوش تحول است و اهداف جامعه ثابت و بر دوام
۱۳۰.....	۹.۴. تحلیل عقلانی عدم تغایر ثبوت اهداف با تحول جامعه
۱۳۳.....	۱۰.۴. ارتباط ساخت متحول جامعه با ساخت ثابت آن در اسلام
۱۳۶.....	۱۱.۴. ارائه تعریف صحیح از طبقات اجتماعی، لازمه تحول جامعه

۱۴۰	 ۱۲.۴ عوامل تحول در جامعه
۱۴۱	 ۱.۱۲.۴ پیروی از وحی و نبوت
۱۴۲	 ۲.۱۲.۴ فرهنگ و معرفت
۱۴۵	 ۳.۱۲.۴ قانون مداری
۱۴۷	 ۴.۱۲.۴ نقش رهبری در تحول و تعالی جامعه
۱۴۸	 ۵.۱۲.۴ صبر و استقامت
۱۴۹	 ۶.۱۲.۴ محبت و تقرب قلوب
۱۵۰	 ۷.۱۲.۴ اختلاف سازنده
۱۵۲	 ۸.۱۲.۴ اطلاع از واقعیت درونی پدیده ها
۱۵۲	 ۹.۱۲.۴ مجهز بودن به سیستم دفاعی از حیات معنوی
۱۵۳	 ۱۰.۱۲.۴ مجهز بودن به سلاح فرهنگی
۱۵۴	 ۱۱.۱۲.۴ احیای فرهنگ پریش و پاسخ
۱۵۶	 ۱۲.۲۴ وحدت
۱۵۹	 ۱۳.۱۲.۴ تعهد و تعقل
۱۶۰	 ۱۴.۱۲.۴ خلاقیت و کار
۱۶۲	 ۱۵.۱۲.۴ تدفین
۱۶۳	 ۱۶.۱۲.۴ همت، توفیق و خنات در مصرف
۱۶۴	 ۱۷.۱۲.۴ نقش رقابت در توسعه ممدوح
۱۶۵	 ۱۸.۱۲.۴ توزیع متعادل ثروت
۱۶۷	 ۱۹.۱۲.۴ عدالت گستری
۱۶۹	 ۲۰.۱۲.۴ امر به معروف و نهی از منکر

فصل پنجم: تحول و تکامل تاریخی ۱۷۳

۱۷۶	 ۱.۵ تاریخ از دیدگاه قرآن
۱۷۸	 ۲.۵ راز متحول بودن تاریخ اجتماعی انسان
۱۸۰	 ۳.۵ شناخت تاریخ، عاملی برای تحول و حرکت
۱۸۲	 ۴.۵ تمام حرکت های بشری، لزوماً در مسیر تکامل نیست
۱۸۴	 ۵.۵ پایان تاریخ
۱۸۵	 ۱.۵.۵ دیدگاه کلی قرآن درباره تحولات پایان تاریخ
۱۸۸	 ۶.۵ ظهور، نقطه عطف در تحول تاریخ
۱۹۰	 ۷.۵ ظهور، روز ثمر دادن تاریخ بشر
۱۹۱	 ۸.۵ وظیفه ما

فصل ششم: تحول سازمانی ۱۹۳

۱۹۵	 ۱.۶ تبیین سازمان و اجزای آن
-----	-----------------------------------

۱۹۵	۱.۱.۶. نیمه انسانی سازمان
۱۹۵	۲.۱.۶. نیمه مادی سازمان
۱۹۷	۲.۶. اعتباری دانستن مقام و مسئولیت‌ها در سازمان‌ها
۱۹۸	۳.۶. فرق سلسله مراتب در سازمان‌های بشری و سازمان آفرینش
۱۹۹	۴.۶. مهمترین سازمان در هر جامعه
۲۰۰	۵.۶. الگو پذیری از مدیریت رحمانی در سازمان آفرینش، رمز تحول و تعالی سازمان‌ها
۲۰۶	۲.۵.۶. سنت‌های مستمر در مدیریت رحمانی
۲۰۷	۶.۵.۲.۱. سنت نابودی ستمگران
۲۰۸	۶.۵.۲.۲. سنت اقتداربخشی به رهبر دینی و فرمانده
۲۰۹	۶.۵.۲.۳. سنت امنیت‌بخشی در سازمان تحت حکومت دینی
۲۰۹	۶.۵.۲.۴. سنت قاطعیت در برابر براندازان سازمان دینی

فصل هفتم: الزامات تحول عمومی ۲۱۱

۲۱۴	۱.۷. هشیار ساختن افراد
۲۱۴	۲.۷. به فعلیت رساندن عواطف و عشق سازنده
۲۱۶	۳.۷. مالکیت و تسخیر عین تملک قدرت
۲۱۶	۴.۷. عدم ابتدای ارتباط بر اساس منفعت
۲۱۷	۵.۷. حذف انحصار نسبت به در اوقات مادی
۲۱۷	۶.۷. توجیه نکردن وسیله با هدف
۲۱۸	۷.۷. کنار گذاشتن خود هدف ۱۴۰۰
۲۱۸	۸.۷. عدم دفع فاسد با افسد
۲۱۹	۹.۷. احساس وحدت عالی بین حیات و شخصیت انسان
۲۱۹	۱۰.۷. درک اعلائی جمال
۲۲۰	۱۱.۷. ترک فردا گرایی
۲۲۰	۱۲.۷. حذف از خود بیگانگی و دیگر بیگانگی
۲۲۱	۱۳.۷. به فعلیت رساندن استعدادها
۲۲۱	۱۴.۷. تلقی کمال از آزادی و اختیار
۲۲۱	۱۵.۷. رفع تراحم از عوامل طبیعت
۲۲۲	۱۶.۷. اقرار به واقعیات و صداقت پیشگی
۲۲۳	منابع و مأخذ

نمودار ۱	موقعیت‌یابی تحول، رکود و هرج و مرج	چهارده
نمودار ۲	تفاوت ماهوی تحول از منظر امام خامنه‌ای	چهارده
نمودار ۳	الزامات تحول اجتماعی از منظر امام خامنه‌ای	پانزده
نمودار ۴	مفهوم تحول و واژه‌های مرتبط با آن	۸
نمودار ۵	اقسام شش‌گانه حرکت و تحول براساس پیشرفت	۱۳
نمودار ۶	ابعاد و حوزه‌های تحول	۱۴
نمودار ۷	مقولات اساسی در باب تحول در هستی	۲۵
نمودار ۸	الگوی مفهومی تعیین عرصه‌های سکون و تحول در هستی	۷۴
نمودار ۹	مقولات اساسی در باب تحول در انسان	۱۰۴
نمودار ۱۰	ساختار جامع براساس نگرش در باره نظام هستی	۱۱۹
نمودار ۱۱	الگوی مفهومی عوامل نزولی هماهنگی جامعه	۱۵۸
نمودار ۱۲	تمهیدات بنیادی وحدت جامعه	۱۵۹
نمودار ۱۳	عوامل تحول اجتماعی	۱۷۱
نمودار ۱۵	ویژگی‌های مدیریت اجتماعی	۲۰۶
نمودار ۱۶	سنت‌های مستمر در مدیریت اجتماعی	۲۰۷
نمودار ۱۷	الگوی مفهومی مؤلفه‌های تحول	۲۱۳

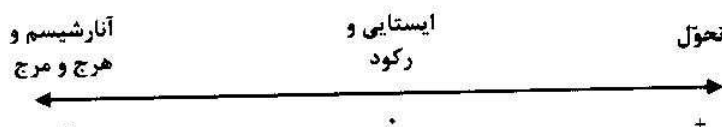
تحول علی رغم اسم خود، حکایت از اصلیتی ثابت و قدسی دارد و همین دوگانگی اسم و مسمی در واژه تحول، مقوله‌ای است که خردها و اندیشه‌های متعهد و مسلمان را در چالشگاهی پر هول وارد کرده است تا مبادا عقول اینای بشر عموماً و معتقدین به آخرین پیامبر الهی خصوصاً، در کشاکش این صورت و معنی، سرمایه دین و دنیا را چون خاکستری در باد، از دست بدهند و عرصه‌ای باز و هموار از برای ترک تازی‌های رهنان باور و اعتقاد فراهم آید تا با حربه بر آمده از آمیختگی حق و باطل و در غبار غلیظ برخاسته از حقیقت‌نمایی در این آوردگاه پر مخاطره، بر سینه ایمان اهل شریعت بکوبند و صفحه تاریک دیگر بر تاریخ بشریت بیفزایند.

به هر کور رهنان چشم و گوشند که در تاراج دل‌ها سخت کوشند^۱ آنگاه که بهید بن‌کوار علامه مطهری^(ره) دست به نگارش کتاب «نقدی بر مارکسیسم» برد و بر «اصول فلسفه و روش رئالیسم» علامه طباطبایی^(ره) حاشیه زد و مبانی فلسفه مارکس و اصول دیالکتیک و تحول عام را به چالش کشید و آنگاه که علامه جعفری^(ره) در شروح خود بر تریج لبلاغه و مثنوی معنوی یکی از عمده‌ترین مباحث را به نظریه تحول اختصاص داد، و نگارنده که علامه تهرانی^(ره) در پاسخ به شبهات سروش کتاب «نگرشی بر مقاله بسد و قبضر تنوریک شریعت» را قلمی کرد، حال و فضای اندیشه و تفکر حکایت از آن داشت که موضوع تحول و پرداختن به حدود و ثغور آن، نه امری آسان، که امری دشوار و البته بایسته است که ترک آن مشکل‌ها در پی خواهد داشت.

دشواری امر در آنجاست که تحول از یک سو، در آموزه‌های دینی فریضه‌ای بس مهم است که ایستایی در برابر آن به انعدام جامعه و نظام اسلامی منجر خواهد شد؛ و دیگر سو در همان آموزه‌های دینی سخن از اصولی ثابت و لایتغیر می‌رود که ورود متحولانه در این اصول نیز همان پیامد انعدام اجتماع و نظام اسلامی و انسانی را

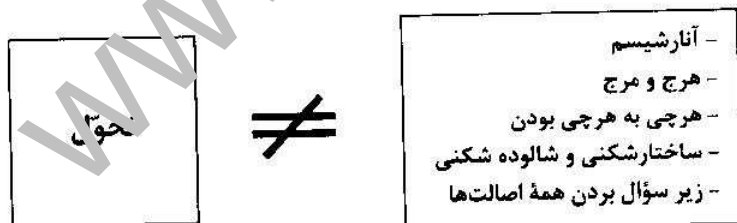
۱- ارمغان حجاز، حضور عالم انسانی.

به دنبال خواهد داشت که در کلام رهبر حکیم انقلاب، امام خامنه‌ای (مدظله) به این مطلب این گونه اشارت رفته است: «با تحول نبایستی مقابله کرد؛ تحول را نباید انکار کرد و باید به سوی تحول به همان معنایی که عرض خواهم کرد به شکل درست حرکت کرد.

نمودار (۱) موقعیت‌یابی تحول، رکود و هرج و مرج.

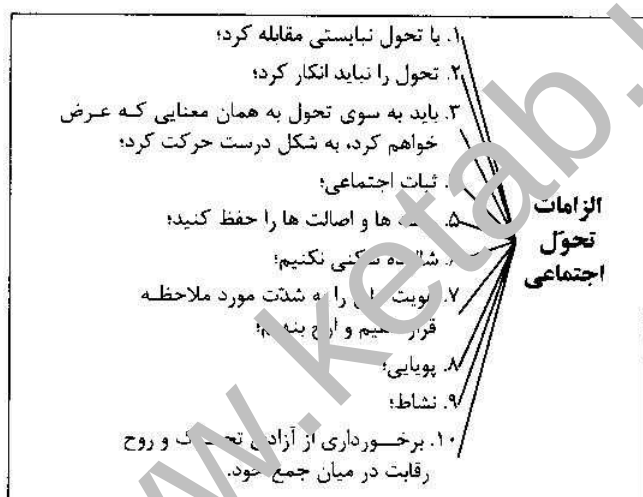
در مقابل تحول چه هست؟ رکود. نقطه مقابل تحول، رکود است. بعضی اینها را غلط می‌فهمند و اشتباه معنایی کنند. بعضی رکود را با ثبات اجتماعی اشتباه می‌کنند. رکود، نیست، ثبات اجتماعی خوب است. بعضی خیال می‌کنند که رکود یعنی ثبات اجتماعی. تحول با هم بعضی با آنارشیسیم و هرج و مرج و هرچی به هر چی بودن، اشتباه می‌زند. این اشتباهات موجب شده است که یک عده‌ای که طرفدار ثبات اجتماعی‌اند، با سر تسوئی مخالفت کنند؛ به خیال این که این تحول، ثبات را به هم می‌زند. از طرف دیگر کسی که خیال می‌کنند هر تحولی به معنای ساختار شکنی و شالوده شکنی و زیر سؤال بردن همه اصالت‌هاست، اینها هم برای این که تحول ایجاد کنند، ثبات اجتماعی را از بین می‌رند و دچار خطر می‌کنند. این دو اشتباه، از دو طرف وجود دارد.

نمودار (۲) مفاهیم مشتبه با تحول از منظر امام خامنه‌ای

تحول، یک چیز است، آنارشیسیم، یک چیز دیگر؛ و هرج و مرج هم یک چیز دیگر است. همچنان که ثبات اجتماعی یک چیز است و رکود اجتماعی و

ایستایی اجتماعی هم یک چیز دیگر است؛ اینها را نباید با هم اشتباه کرد. آن چه خوب و درست است، جامعه با ثبات، اما غیر راکد و دارای تحول است؛ جامعه‌ای که حتی تحولات صحیح را سریع در خودش به وجود بیاورد. چگونه می‌شود این ویژگی را به دست آورد؟ این که ریشه‌ها و اصالت‌ها را حفظ کنیم و شالوده‌شکنی نکنیم؛ هویت ملی را به شدت مورد ملاحظه قرار دهیم و ارج بنهیم. هویت جمعی یک ملت، جزو آن چیزهایی است که در تحولات باید دست نخورد. در کنار هویت ملی، پویایی، نشاط، برخورداری از آزادی تحرک و روح رقابت در میان جمع خود را باید بشدت ارج بنهیم و به آن اهمیت بدهیم.^۱

نمودار ۳) الزامات تحول اجتماعی از منظر امام خمینی

با مطالعه و سیر در منابع غنی اسلامی و اندیشه تابناک حضرت امام خمینی^(ره) بنیانگذار جمهوری اسلامی، فروغ این تفکر بنیادین را در عرصه آملی و حیسانی و دینی هر چه پر نورتر می‌یابیم که: اسلام، انسان را در تحول و صیوریت دائم می‌خواهد.

۱ - بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه‌های استان سمنان، ۱۸/۰۸/۱۳۸۵.

زندگانی انقلاب هر دمی است زن که او اندر سراغ عالمی است^۱

و انقلاب اسلامی خود نمود روشن و بارزی از تحوّل و حرکت اجتماعی در عصر حاضر می‌باشد؛ این انقلاب که توسط حضرت امام خمینی^(ره) سامان یافت و با رهبری حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله) ادامه یافت، نمود عینی و عملی همان مفهوم ذهنی و علمی تحول بود که سالیان دراز در نهانخانه سینه پر درد اهل اسلام و قرآن اختفا داشت و منصف ظهور نمی‌یافت.

امام خامنه‌ای^(مدظله) در این خصوص می‌فرمایند:

«انقلاب، یک تحول بنیادین براساس یک سلسله ارزش‌هاست و یک حرکت به جلو می‌شود. آن چه در کشور ما واقع شده، انقلاب اسلامی است که تحول عظیمی در ارکان سیاسی و اقتصادی و فرهنگی جامعه و یک حرکت به جلو و یک اقدام به سمت تصرف این کشور و این ملت بود. البته در نظامی که براساس انقلاب به وجود آمد، شرق و غرب الگو نگرقتیم. این نقطه بسیار مهمی است ... انقلاب، حرکت و تحول رفتن به جلوست ... عزیزان من! انقلاب یک امر دفعی نیست؛ یک امر تدریجی است. یک مرحله انقلاب که تغییر نظام سیاسی است، دفعی است؛ اما در طول زمان، انقلاب باید تحقّق پیدا کند. این تحقّق چگونه است؟ این تحقّق به آن است که آن بخش‌هایی که عقب مانده و تحول پیدا نکرده است، تحول پیدا کند و روز به روز راه‌های جدید، کارهای جدید، فکرهای جدید و روش‌های جدید، در چارچوب و بر پایه آن ارزش‌ها در جامعه به وجود باید و پیش برود، تا آن ملت بتواند با نشاط و با قدرت به سمت هدف خودش حرکت کند. برگشت، غلط است؛ عقب‌گرد، خسارت است؛ اما ایستادن هم غلط است؛ باید حرکت کرد و به جلو رفت. و اما این پیشرفت‌ها در کجاست؟ این تحولی که می‌گوییم باید به وجود بیاید و این حرکت به جلو در کجاست؟ در همه مناطق مربوط به زندگی جامعه. قوانین، تحول پیدا می‌کند و باید روز به روز بهتر و کامل‌تر شود. در فرهنگ

۱- جاویدنامه، آن سوی افلاک.

و در اخلاق عمومی مردم، روزه روز بایستی تحول صورت گیرد و پیشرفت حاصل گردد. در نظام علمی و آموزشی کشور، در فعالیت‌های اقتصادی، در هنر، در امور حکومت و اداره کشور، حتی در حوزه‌های علمیه، بایستی انسان‌های با فکر و شجاع و روشن‌بین، روزه‌روز روش‌های جدید، کارهای جدید، فکرهای جدید و آرمان‌های جدید را دنبال کنند. اساس، همان ارزش‌هاست. در چارچوب همان ارزش‌ها پیش بروند و تحولات را به وجود آورند. آن وقت انقلاب، یک انقلاب کامل و روزه‌روز می‌شود و تمام شدنی هم نیست. این تکامل، تمام شدنی هم نیست؛ یعنی هر ده سال، بیست سال یک بار، اگر انسان به کشور نگاه کند، خواهد دید که در بخش‌های مختلف، پیشرفت و ترقی ایجاد شده است.^۱

این تفکرات را نادرته عمق راهبرد تحول در اندیشه امام خامنه‌ای^(مدظله) و اهمیت آن در عرصه فقه، نظام، جامعه و نهادهای اسلامی انقلابی است.

روا و ناروایی‌ها، حد و ثغور، الزامات و بایستگی‌ها و در یک کلام مبانی تحول، مقوله مغفول از نظرگاه اندیشمندان اسلامی نبوده است و در آثار منشور و منظوم ایشان خودنمایی‌ها دارد اما مکتوبی که به این مقوله نامغفول، مستقلاً نظر داشته و پراکنده‌گی آن را به اتفاق را به رسم بدل سازد، و مرزها و فرامرزهای آن را باز نماید خالی می‌نمود. بر این اساس، پژوهش حاضر که مزین به اشعار و کلمات کمتر پرداخته اهل تفکر و معرفت در عرصه تحول و تعالی، و آراسته به گهرهایی برگرفته از اقیانوس عظیم فرهنگ و ادب اسلامی و ایرانی است^۲ بر آن است تا در آسمان معارف اسلامی، بال و پری بگشاید و از گلستان صفای این بی، در این باب، دامن گلی برای احباب هدیه آورد؛ بلکه سرمستی حاصل از شمع آن گلگشت‌های دیگر را سبب گردد و دست نیاز از دامن بیگانه کوتاه دارد تا در مبحث تحول، کاسه

۱ - بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۷۹/۰۲/۲۳.

۲ - تعبیری متحد از بیانات امام خامنه‌ای مدظله در تاریخ ۷۷/۷/۱۸ زبان فارسی را هم هرچه بیشتر یاد بگیرید، تا به یک دریای عظیم و اقیانوس عظیمی از معارف که به زبان فارسی نوشته شده، متصل شوید و از آنها ان شاء الله استفاده کنید.

سؤال بر در تحول نایافتگان غرب و شرق نبرد. به قول علامه اقبال لاهوری:

درین بتخانه اولاد براهیم نمک پرورده نمرود تا چند^۱

سخن آخر در این مقدمه آن که نوآوری در عرصه‌های زندگی فردی و اجتماعی، در صورت توقف، خانه و کاشانه و اجتماع را همچون قبوری می‌سازد که در طرح تقسیم کفن دزدان تاریخ قرار خواهد گرفت و خوشا آن قوم و ملتی که پیش از دست یازی دزدان، گنج در خانه خود را ولو آن که خرابه باشد خود بردارد و طرح نو در بنیاد خود بر اندازد:

گنج بردار از خراب آباد خویش طرح نو انداز در بنیاد خویش^۲

۱- ارمغان حجاز، حضور حق.

۲- مثنوی لسان الغیب.